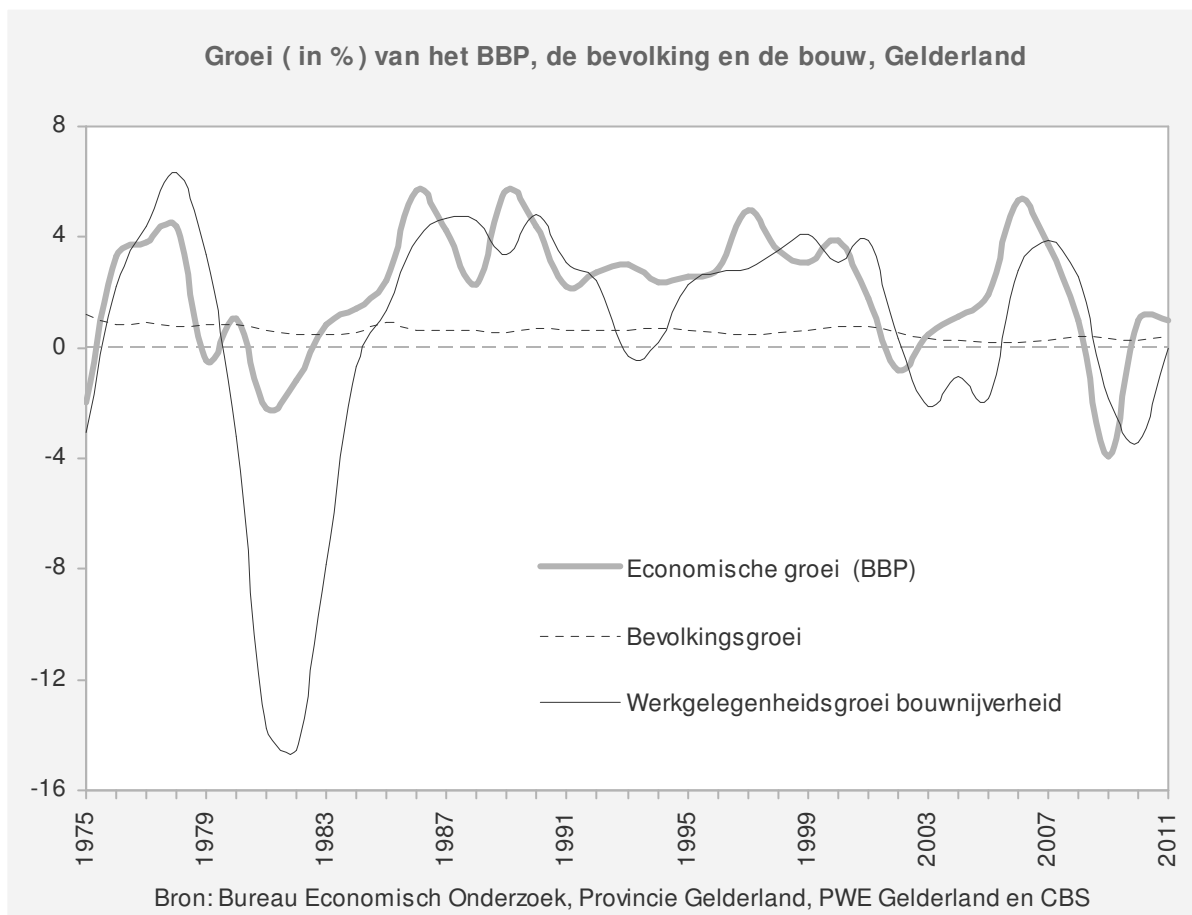

Achtergrondnotitie t.b.v. de PRO-vergadering d.d. 30 maart, agendapunt 2

werkgelegenheidsontwikkeling bouwnijverheid, bevolkingsgroei en economische groei

De bouwnijverheid is een conjunctuurgevoelige sector en reageert over het algemeen heftig op veranderingen in de economische groei. Hoewel ook bevolkingsgroei een zekere invloed heeft op de ontwikkelingen in de bouw, worden de effecten daarvan veelal overschaduwd dan wel gecompenseerd door andere ontwikkelingen. Zo heeft de dalende bevolkingsgroei in het verleden niet geleid tot een evenredige verandering van de vraag naar woningen omdat het aantal huishoudens in dezelfde periode sterk is gestegen. Daarnaast spelen veranderende woonvoorkeuren een rol, zijn de kwaliteitseisen omhoog gegaan en zijn veel bouwactiviteiten (zoals infrastructurele werken, bedrijfshuisvesting, renovatie, monumentenzorg) gekoppeld aan fenomenen als mobiliteitstoename, internationalisering, werkgelegenheidsgroei, economische groei en welvaartsstijging.

Een statistische analyse over de samenhang tussen bevolkingsgroei, economische groei en de werkgelegenheidsontwikkeling in de bouw leert dat de samenhang tussen werkgelegenheidsgroei en economische groei tamelijk hoog is. De samenhang met bevolkingsgroei kan statistisch niet aangetoond worden. Ondanks alle (conjuncturele) fluctuaties is de bouwsector een stabiele factor in de economie. In de afgelopen 36 jaar is de economische structuur sterk gewijzigd. Sectoren zijn verdwenen, nieuwe sectoren zijn ontstaan, maar de bouwnijverheid is een opvallend constante factor gebleken. Door de jaren heen is de modale omvang in Gelderland ongeveer 50.000 arbeidplaatsen, de variatiebreedte is beperkt tot plus of min 10.000 banen. De langetermijntrend is positief verlopen. In de jaren '70 telde de sector gemiddeld 50.000 arbeidsplaatsen, in de economisch moeilijke jaren '80 waren dat er 40.000, in de jaren '90 wederom 50.000 en sinds de eeuwwisseling schommelt de sector rond de 60.000 banen. Over de vraag hoe de toekomstige ontwikkelingen zullen verlopen in relatie tot de verwachte bevolkingsgroei en de economische groei, kan een indruk worden verkregen door de bandbreedte te bezien zoals die uit de Gelderse toekomstverkenning naar voren komt. In deze studie zijn vier,

sterk uiteenlopende scenario's¹ uitgewerkt waarbij is gevarieerd met de mate waarin internationale samenwerking tot stand komt en de mate waarin marktwerking de vrije hand krijgt. Elk scenario² kent een specifieke ontwikkeling op het gebied van de demografische en economische trends, sociaal-culturele factoren, technologische ontwikkeling en de internationale situatie.

Global Economy

In dit scenario vinden de Europese landen een nieuw evenwicht tussen private en publieke verantwoordelijkheden. De toenemende druk op de publieke sector leidt tot hervormingen en privatisering. De nationale overheden in Europa concentreren zich op hun kerntaken, zoals het verschaffen van collectieve goederen, en houden zich minder bezig met inkomenshervreiding en sociale voorzieningen waardoor de inkomensongelijkheid toeneemt. De economische integratie in Europa wordt een succes. De barrières voor handel, investeringen en migratie verdwijnen. Politieke integratie is echter niet haalbaar, doordat de individuele staten grote waarde blijven hechten aan hun nationale soevereiniteit. De mondiale handelsliberalisatie wordt een succes. Internationale samenwerking die niet met handel te maken heeft, komt niet van de grond. De mondiale milieuproblemen worden daardoor groter. De economische groei en de bevolkingsgroei in dit scenario zijn hoog.

Strong Europe

De uitbreiding in 2004 van de EU met de 10 nieuwe lidstaten wordt een succes en de Europese integratie gaat voort, zowel politiek als economisch. Europa opent zijn grenzen in oostelijke richting. Turkije wordt lid van de EU. De Oekraïne en Rusland worden geen lid maar raken wel meer geïntegreerd met Europa. Het sterke Europa wordt na de Verenigde Staten één van de supermachten in de wereld. Solidariteit tussen rijke en arme landen is typerend voor de Europese kijk op internationale samenwerking. De Europese maatschappij wordt – in vergelijking met de VS - gekenmerkt door meer solidariteit en betrokkenheid. De sociale cohesie blijft intact doordat de overheid zich sterk maakt voor sociale voorzieningen. Deze beperken de inkomensverschillen. De overheid heeft een sterke positie in de maatschappij en de solidariteit tussen jongere en oudere generaties blijft bestaan als gevolg van een toename in de arbeidsparticipatie van ouderen. Europa combineert sociale cohesie met een competitieve en dynamische economie. De economische groei is gematigd, de bevolkingsgroei is relatief hoog.

Transatlantic Market

De landen van Europa beperken de rol van de overheid en steunen sterk op de werking van de markt. Tegelijkertijd wordt de ongelijkheid groter. De landen van de Europese Unie zijn primair gericht op hun nationale belangen. De hervorming van de besluitvorming in de EU faalt waardoor een verdere integratie in de EU moeilijk wordt. De EU richt de aandacht meer op de Verenigde Staten en wordt het eens over een zekere economische integratie. Door de interne markt ontstaat een intensieve trans-Atlantische handel en dienstverlening, met positieve welvaartseffecten voor zowel de EU als de VS. De integratie komt op verschillende terreinen tot stilstand en de EU wordt primair gezien als een economische unie. In dit scenario is de economische groei behoorlijk hoog maar de bevolkingsgroei is gematigd.

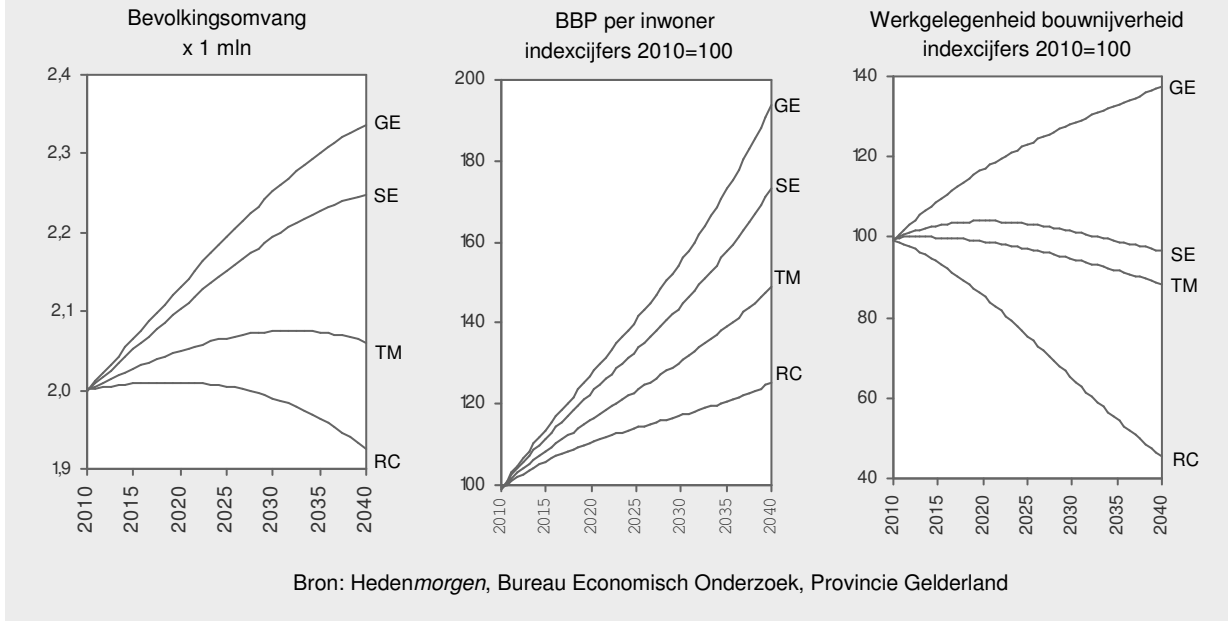
Regional Communities

De Europese landen richten zich sterk op de collectieve verantwoordelijkheden om een gelijkmatige spreiding van de welvaart te handhaven. Tegelijkertijd zijn zij niet in staat om de welvaartsstaat te moderniseren. Een sterke lobby van gevestigde belangen blokkeert hervormingen in verschillende sectoren. Dit gevoegd bij een expanderende publieke sector legt een sterke druk op de economieën van Europa. De uitbreiding van de Europese Unie in 2004 met tien staten in het oosten van Europa wordt geen succes door de toenemende heterogeniteit binnen de EU. Een kern van rijke Europese landen ontstaat. De wereld raakt gefragmenteerd in een aantal handelsblokken en er bestaat slechts in beperkte mate multilaterale samenwerking. De nieuwe lidstaten van de EU blijven buiten de kern van rijke landen. Door dit alles komt de economische groei onder druk te staan en is de bevolkingsgroei laag en op termijn (na 2020) zelfs negatief.

¹ Over de Europese ontwikkelingen heeft het Centraal Planbureau een aantal scenario's ontwikkeld. Vervolgens zijn op basis daarvan diverse Nederlandse beelden uitgewerkt (Welvaart & Leefomgeving). De nationale en internationale scenario's van het CPB vormen op hun beurt de basis voor de Gelderse scenario's.

² In de scenariostudie gaat het om het trendmatige, structurele ontwikkelingspad. De langetermijnberekeningen zijn conjunctuur-neutraal. Op korte- en middellangetermijn kan – als gevolg van de conjuncturele bewegingen - de feitelijke ontwikkeling dus sterk afwijken van de langetermijntrend. Verwacht mag worden dat over een langere periode de effecten van de conjunctuur-bewegingen elkaar neutraliseren.

Ontwikkelingen in Gelderland naar vier scenario's

In het hoogste groeiscenario (GE) stijgt de Gelderse bevolking van de huidige 2 miljoen inwoners naar 2,4 miljoen in 2040. In het laagste groeiscenario blijft de bevolkingsomvang nog een groot aantal jaren ongeveer op het huidige niveau³. Pas tussen 2025 en 2040 wordt een beperkte krimp verwacht van minder dan 100.000 personen. Het proces van vergrijzing zet zich in alle toekomstscenario's versneld voort. Dit komt het sterkst tot uitdrukking in de scenario's waarbij de nationale soevereiniteit overheerst (TM en RC). In die scenario's is de invloed van de migratie het kleinste. Dit leidt tot minder bevolkingsgroei, maar ook tot een iets snellere vergrijzing en ontgroening. In GE en SE komt de ontgroening vrijwel tot stilstand. In alle scenario's treedt een verschuiving op van de categorie 20-64 jaar naar de categorie 65 jaar en ouder. In feite een verschuiving van de potentiële beroepsbevolking naar de groep gepensioneerden. Toch is over een langere periode bezien de potentiële beroepsbevolking de meest constante leeftijdsgroep. In 1950 en 1975 viel iets meer dan de helft van de bevolking in deze leeftijdscategorie. Ook in 2040 zal dat nog zo zijn. Alleen op dit moment is de groep naar verhouding erg groot, waardoor de ophanden zijnde verschuiving spectaculairder lijkt dan zij in historisch perspectief is.

Leeftijdsstructuur in Gelderland, totaal = 100%			
	0-19 jaar	20-64 jaar	65+
1950	39	54	7
1975	36	54	10
2010	24	60	16
GE 2040	24	53	23
SE 2040	24	52	24
TM 2040	22	53	25
RC 2040	21	53	26

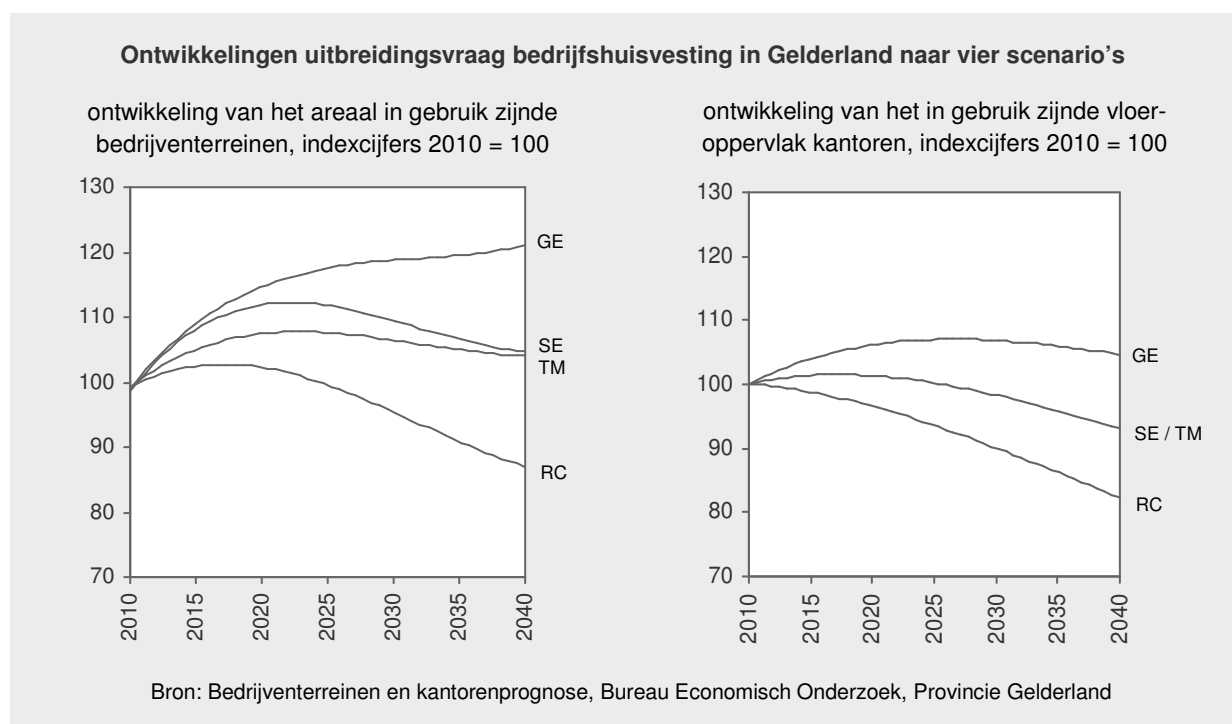
Bron 1950-2010: CBS; 2040: BEO, Provincie Gelderland

³ In november 2011 heeft ABF de voorlopige PRIMOS-bevolkingsprognose aan de provincie voorgelegd. Dit is geen scenario-prognose met meerdere varianten maar een trendmatige vooruitberekening. De uitkomsten tot 2030 lopen vrijwel synchroon met het TM-scenario. Na 2030 wordt in het TM-scenario een lichte krimp voorzien, in de trendprognose van ABF wordt echter een voortzetting van de groei voorzien in het gematigde tempo zoals dat ook voor de periode 2010-2030 is geraamd. In 2040 zal de Gelderse bevolking volgens de ABF-prognose 20.000 personen hoger zijn dan in het TM-scenario.

De toekomstige economische groei beweegt zich binnen een ruime bandbreedte, maar in alle gevallen overtreft de economische groei de bevolkingsgroei en neemt de welvaart per hoofd van de bevolking toe. GE kent de hoogste welvaartsgroei (+94%). In RC is de groei laag maar ook in dit scenario stijgt het BBP per hoofd van de bevolking nog zo'n 25%.

De verwachte structurele werkgelegenheidsontwikkelingen voor de bouwnijverheid binnen de twee middenscenario's blijven ruimschoots binnen de historische bandbreedte. In 2040 zal de sector volgens de vooruitberekeningen tussen 53.000 en 58.000 arbeidplaatsen tellen en daarmee niet eens zo heel veel kleiner zijn dan in 2010. In de meest extreme scenario's zijn de verwachte veranderingen wel substantieel. In het hoogste groeiscenario wordt een verdere structurele groei geraamd tot een omvang van meer dan 80.000 arbeidsplaatsen in 2010, in het laagste scenario is daarentegen sprake van meer dan een halvering naar nog geen 30.000 arbeidsplaatsen in 2040.

De uitbreidingsvraag op de markt van de bedrijfshuisvesting zal in de toekomst fundamenteel veranderen. De sterke groei bij de bedrijventerreinen en de kantoorgebouwen zoals die de afgelopen decennia heeft plaatsgevonden zal op termijn in geen van de scenario's meer optreden.

Werkgelegenheidsgroei is de drijvende kracht achter de vraag naar bedrijfshuisvesting. In vergelijking met het verleden zal de toekomstige totale werkgelegenheidsgroei in de scenario's nog maar laag zijn. Ook in het hoogste groeiscenario blijft de banengroei sterk achter. In de twee middenscenario's valt de groei op langetermijn vrijwel stil, in het laagste groeiscenario treedt zelfs een daling op. Het zal duidelijk zijn dat dit ontwikkelingsbeeld een vergaande invloed heeft op de uitbreidingsvraag naar bedrijfshuisvesting. De vervangingsvraag zal daarentegen op termijn juist een stijging laten zien. Veel bedrijfsgebouwen die gebouwd zijn in de periode 1960-1990 zullen in de toekomst technisch of economisch verouderd zijn en aan vervanging toe zijn. Daarbij zal dan naar verwachting een belangrijke architectonische en bouwtechnische kwaliteitsverbetering worden gerealiseerd. Hetzelfde geldt voor veel sociale woningbouw uit dezelfde periode. Ook daar zal in toenemende mate renovatie of zelfs herbouw aan de orde komen.

13 februari 2012

Menno Walsweer
Bureau Economisch Onderzoek
Provincie Gelderland